

ŽENSKÉ, DUŠEVNO ZDRAVJE IN PROCESI OKREVANJA

**PROF. DR. DARJA ZAVIRŠEK
CIKLUS POZITIVNA PSIHOLOGIJA
CANKARJEV DOM 5. OKTOBER 2020**

Ženske:

- Duševno zdravje žensk je povezano z zgodovinskimi neenakostmi in zatiranjem žensk.

Duševno zdravje:

- Je gibanje na kontinuumu med dobrim duševnim zdravjem in duševnim trpljenjem, stiskami; zavrača binarno opozicijo med zdravim in bolnim.

Okrevanje:

- Je proces, v katerem človek integrira življenjske dogodke, ki so travmatični, se dejavno zoperstavi osebnem in družbenem zatiranju, se dojema kot individuum in je del kolektiva.

Manj kot čez pet let, napoveduje WHO, bo polovica svetovnega prebivalstva živila na področjih, kjer bo primanjkovalo vode (zdaj ima te probleme več kot 2 milijardi ljudi). Čeprav je 70% planeta prekrita z vodo, je le še 2,5% vseh voda zdravih in pitnih.

Virginia Woolf, 2 leti pred samomorom, stara 57 let (1939)

ŽENSKE IN VODA

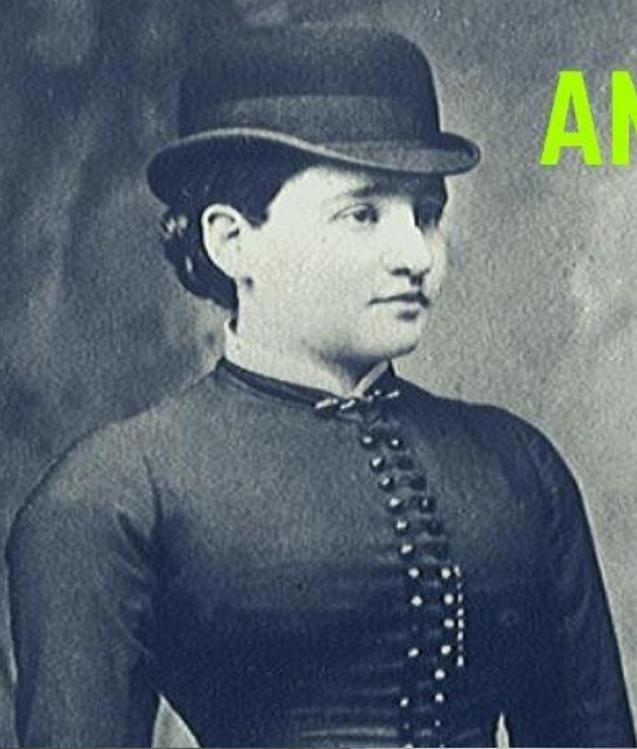
Salpêtrière, vhod

**JEAN MARTIN CHARCOT 1825 - 1893;
» NAPOLEON NEVROZ «**

ANNA O.

DNA.COM

Pappenheim, Bertha 57P/40 83

**ALTER JÜDISCHER
FRIEDHOF, RAT BEIL
STRASSE 10, FRANKFURT
A.M.**

IN DIESEM HAUSE WOHNTE IN DEN JAHREN 1878 BIS 1881
EINE BEMERKENSWERTE FRAU:

BERTHA PAPPENHEIM

1859 – 1936

DIE GEBÜRTIGE WIENER JÜDIN,
ENGAGIERTE PIONIERIN DER SOZIALARBEIT
UND DER FRAUENBEWEGUNG,
HAT ALS „ANNA O.“ PATIENTIN JOSEF BREUERS
UND ERFINDERIN DER „TALKING CURE“
EINEN ENTSCHEIDENDEN IMPULS ZUR ENTWICKLUNG
VON SIGMUND FREUDS PSYCHOANALYSE GESETZT.

2007

HYSTERA= MATERNICA

Teorija o „potujoči maternici“

»Histerija ima svoj sedež v glavi, v velikem delu možganov (Grosshirn), odkoder dela svoje izlete sedaj na ta organ, sedaj zopet na drugega, sedaj poprime za ta živec, pa kmalu zopet za drugega; in tako lahko postane žrtev te bolezni sukcesivno vse telo z vsemi organi.[...] Sploh pravijo zdravniki, da so histerične prikazni najsilnejše in najpogostejše ob času menstruacije; odtod tudi zastarelo nazivanje, da je histerija samo neka spolna bolezen.« Andrej Skubic, 1909

**» NORMALNA ŽENSKAJE
BILA ZGODOVINSKO
KONSTRUIRANA KOT NORA
ŽENSKA! «**

**NEKOČ POTUJOČA
MATERNICA, POTEM
ŽIVCI, DANES
HORMONI.**

ŽENSKE PREJEMAJO TUDI DANES BISTVENO VEČ RECEPTOV ZA PSIHOFARMAKE KOT MOŠKI

- **Slovenija**
- 2015: receptov za anksiolitike je bilo predpisanih za 24 odstotkov prebivalstva, za antidepresive pa za 23 odstotkov.
- za vsak recept moškemu predpisana dva recepta ženskam (2,2 pri anksiolitikih in 2,3 pri antidepresivih) (Delić, Ferlič Žgajnar 2015).
- -2018: Močan porast med mladimi in bistveno večji med dekleti, predvsem v starosti 15-19 let.

**'OPHELIA' (1852) JOHN EVERETT MILLAIS.
MODEL: ELIZABETH ELEANOR SIDDALL**

'Miranda – The Tempest', John William Waterhouse (1849-1917)

'Ophelia', John William Waterhouse

'A Mermaid', John William Waterhouse (1849-1917)

**V NEOPATRIARHATU
GRE ZA OBUDITEV
ŽELJE PO
NADZOROVANJU
ŽENSK, ŽENSKEGA
NEPLAČANEGA DELA,
ŽENSKEGA TELESA,
SPOLNOSTI**

- [Neo-patriarchy: Korvvin Mikke, EU MP, 2017](#)
- https://www.youtube.com/watch?v=DNs_nn_qBIQ
- **Polish MEP Janusz KORWIN-MIKKE during the Gender pay gap debate: 'Of course women must earn less than men because they are weaker, they are smaller, they are less intelligent, and they must earn less. That is all.'** European Union, 2017
<http://www.europarl.europa.eu/sides/g...>

- „Seveda morajo ženske zaslužiti manj kot moški, saj so šibkejše, manjše, manj inteligentne, zaslužiti morajo manj. To je vse!“ J. Korvvin Miko, 2017, Evropski parlament
- Zdravnik Edvard Šavnik, 1877: Trdil je, da je število čutnic pri ženskah večje kot pri moških, ker pa ima žensko telo manjšo težo in volumen kot moško, je tudi število čutnic glede na volumen telesa večje kot pri moških. Zato je razumljivo, »da se normalno čutniško življenje pri ženskah hitreje skali.«
- Še zlasti je ta nevarnost zasidrana med narodi, »kjer vpliva žena več, kakor ji je narava odmerila, kjer gospoduje in prevlada moža.« (Šavnik, O nervoznosti, 1877; v: Zaviršek, Ženske in duševno zdravje, 1994).

ZA RAZUMEVANJE DUŠEVNEGA ZDRAVJA JE POTREBNA OSPOLNJENA ANALIZA:

- ženske pogosteje uporabljajo psihosocialne službe kot moški, saj doživljajo tudi več neenakosti in vsakdanjega trpljenja;
  - zdravniki, psihiatri in zdravstveno osebje se na ženske odziva bodisi tako, da imajo pred seboj normo moškosti, ženska pa je samo njen odklon ali pa z zgodovinskimi stereotipi (več psihofarmakov; neupoštevanje dogodkov temveč biologistično-seksistične razlage ženske psihe, telesa ipd.)
-

MEDICINSKA KONSTRUKCIJA DVEH NARAV (18.STOLETJE), THOMAS LAQUERE

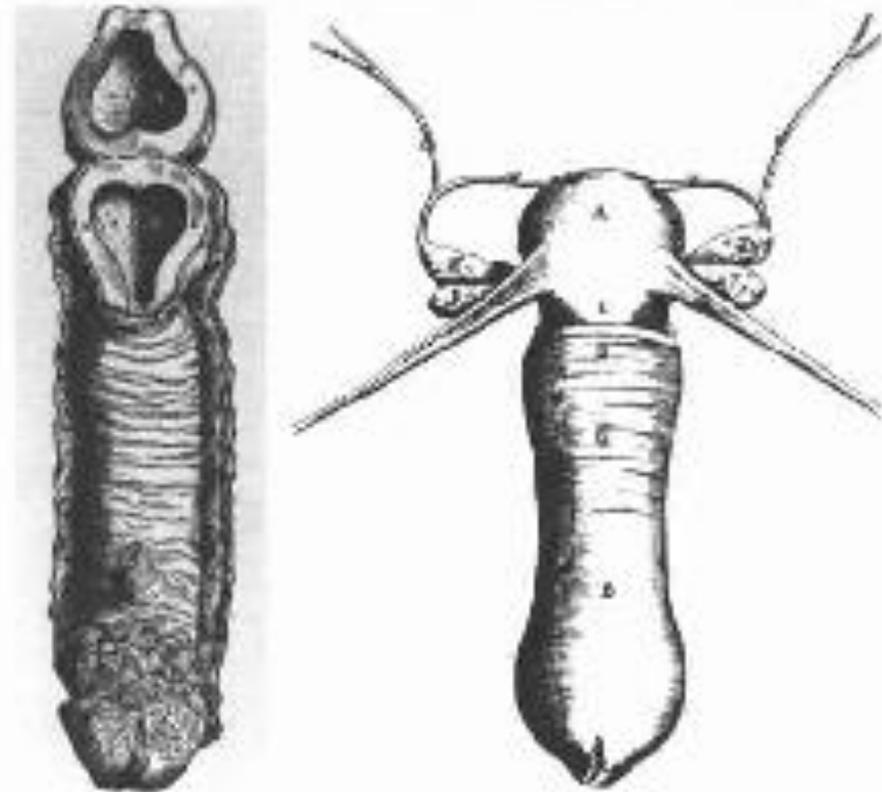

Fig. 20. (left) Vagina as seen
from Vesalius, *Fabrics*.

Fig. 21. (right) The vagina and
uterus from Vesalius *Vidius, De
anatomie corporis humani*, (11)

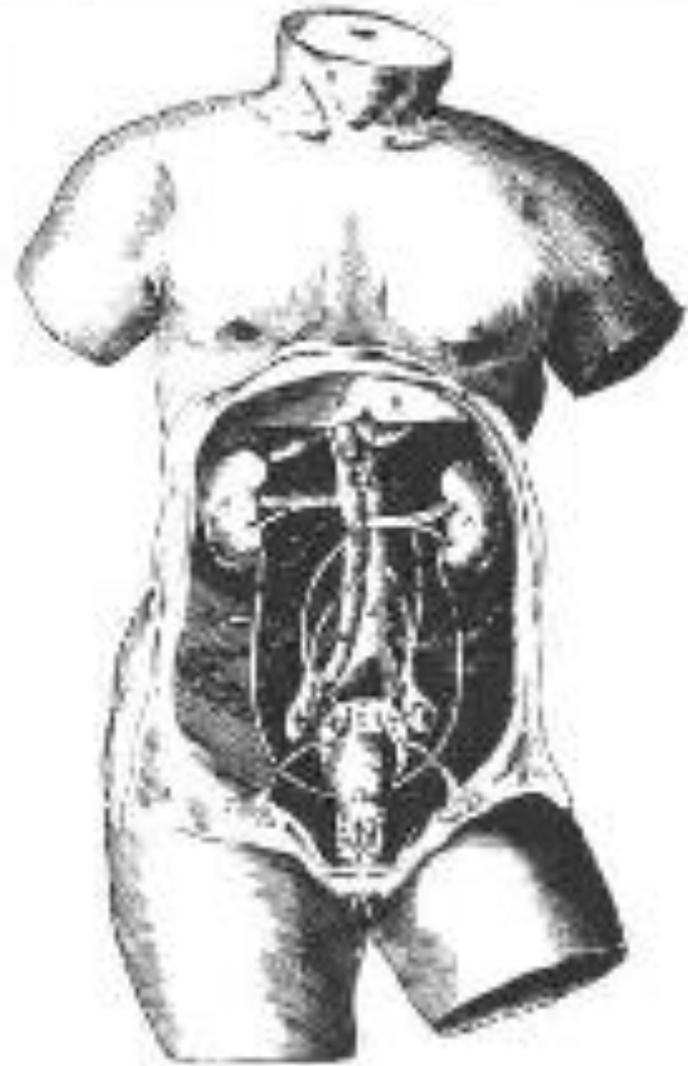
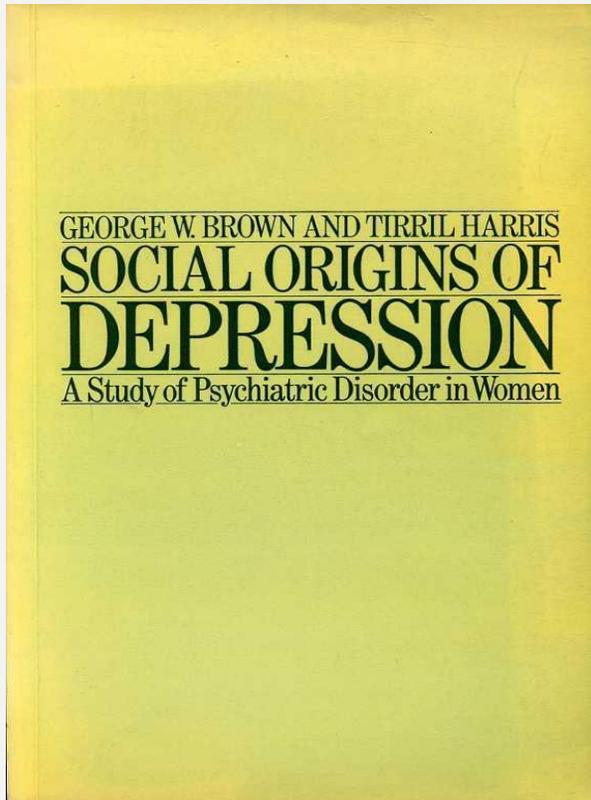

Fig. 12. The female torso, in the form of a piece of bronz classical art, from which the penis-like vagina in fig. 21 was taken, following the artistic and scientific conventions of the time.

Fig. 33. This reworking of Vesalius in a 1586 edition of Valverde follows the same convention illustrated in figs. 21–22. On the left is a structure that looks like a penis; on the right are the classical female forms from which it was taken.

Socialni model depresije: socialne neenakosti, otroške travme, dejavniki, ki ustvarjajo ranljivost, so vzrok za depresijo med ženskami

Brown, G.W., & Harris, T. (1978). Social origins of depression: A study of psychiatric disorder in women. London: Tavistock

POVEZAVA MED DEPRESIJO IN SOCIALNIMI OKOLIŠČINAMI, KI SO ZA ŽENSKE POGOSTE (POGOSTEJŠE KOT ZA MOŠKE)

- Revščina
- 3 otroci mlajši od 11 let
- Smrt bližnje osebe, najpogosteje matere. /ključni travmatični dogodki/
- Zgodnje spolne zlorabe in nasilje v zakonski zvezi in partnerski zvezi (50-70% žensk z diagnozo bipolarna motnja so preživele zgodnje spolne zlorabe).

**KRITIČNO
MATERIALISTIČNA
FEMINISTIČNA
PARADIGMA ZA
POZITIVNO
PSIHOLOGIJO**

- 1) Povezava med ekonomskimi problemi in težavami v duševnem zdravju

RAZLIČNE OBLIKE EKONOMSKIH NEENAKOSTI POVSOD PO SVETU ŽENSKAM PREPREČUJEJO RAZKRIVANJE IZKUŠENJ NASILJA

SLOVENIJA

- Tveganje revščine žensk v Sloveniji se v primerjavi z moškimi v zadnjem desetletju povečuje. V letu 2015 je bilo tveganje revščine 15,6% za ženske in 13,0% za moške, v letu 2018 je bilo znova večje za ženske (14%) kot za moške (12,6%).
- Naraščanje števila žensk v prekarnih zaposlitvah
- Mlade ženske in tiste v starosti nad 55 let so nesorazmerno zastopane med brezposelnimi in revnimi.
- Razlika v plači med ženskami in moškimi na enakem delovnem mestu se je povečala z 0,9% v letu 2010 na 8% v letu 2017, kar je bilo najvišje povečanje v EU-28.
- Posledično obstaja velika pokojninska neenakost med spoloma in sicer 24%.
- Revščina med starejšimi ženskami je ena najvišjih v Evropski Uniji.

**Umrli zaradi posledic nezgod, samomorov in ubojev po: SPOL,
STAROSTNE SKUPINE, LETO , UMRLI PO ZUNANJEM VZROKU SMRTI**

		2015	2016	2017	2018	2019
		Samomori - SKUPAJ	Samomori - SKUPAJ	Samomori - SKUPAJ	Samomori - SKUPAJ	Samomori - SKUPAJ
Ženske	Starostne skupine - SKUPAJ	92	77	84	79	87
Ženske	0-9 let	0	0	0	0	0
Ženske	10-19 let	2	3	0	3	2
Ženske	20-24 let	1	0	4	0	1
Ženske	25-29 let	2	0	2	3	2
Ženske	30-34 let	3	4	2	3	4
Ženske	35-39 let	6	4	0	3	10
Ženske	40-44 let	3	4	4	9	2
Ženske	45-49 let	12	5	4	4	9
Ženske	50-54 let	4	11	11	8	8
Ženske	55-59 let	4	9	11	8	4
Ženske	60-64 let	16	1	12	8	7
Ženske	65-69 let	11	6	5	9	10
Ženske	70-74 let	9	8	5	4	10
Ženske	75-79 let	9	10	9	5	6
Ženske	80 + let	10	12	15	12	12

2). Povečevanje zahtev po delovni storilnosti

- »V naši sredini pa se mi zdi, da je v takih primerih pri otrocih in starših, pri starejših in mladih ključ za razreševanje njihovih konfliktov v odnosu do dela-delo zdravi, delo človeka dviga. Pojave težkih osebnih konfliktov bi morali poskušati reševati tako, da bi našli za človeka **primerno delo**.« *Vida Tomšič, Družina v naši družbi, 1962.*
- »Moralna in duhovna škoda, ki izhaja iz takšne situacije, je ogromna. Je rana, ki se razteza vzdolž naše kolektivne duše. Kljub temu se o tem ne govori.« *(David Graeber, Bullshit jobs: povečevanje nesmiselnega dela in kaj lahko storimo proti temu, Penguin, 2018: xv)*

3.) Napadi na socialne transferje, socialne pomoči; manj denarja za dobre socialne službe, ki bi jih ljudje brezplačno dostopali

- Minimalna mesečna plača za polni delovni čas = €700/net
  - Minimalna invalidska pokojnina = €538.53/net
  - Minimalni prejemek za brezposelnost = €530.19/bruto (najvišji €892.50/bruto)
  - Mesečna denarna pomoč €402.18/neto (in varstveni dodatek, a mesečni prejemek ne sme presegati €591.20).
  - Mesečni prejemek za samsko osebo, ki ima enega od teh prejemkov ali transferjev, je manj kot je prag tveganja **revščine, ki je 703€/mesečno.**
-

4.) Medijske kampanje, ki demonizirajo nezaposlene tudi ljudi s težavami v duševnem zdravju

5.) Proti bio-genetskemu determinizmu; proti tradicionalnemu determinizmu o »naravi žensk« (ženska šibkost; hormonske motnje); proti psihološkemu determinizmu (»vse je v psihi«); determinizem teorije navezanosti („če je imel človek težko otroštvo bo vse življenje trpel“)

- Kritična materialistična feministična paradigma poudarja, da obstaja povezava med možgani, našim razmišljanjem, življenjskimi dogodki in družbeno neenakostjo. Težave v duševnem zdravju se razvijejo tekom socialnih interakcij in življenjskega poteka. In seveda niso izključno posledica zgodnjih otroških travm.
- Osebni, družinski, transgeneracijski dogodki vplivajo na duševno zdravje in nanj vplivajo tudi **strukturni dejavniki** kot je stres zaradi revščine, slabih delovnih pogojev, rasizma; starizma, hendikepizma; seksizma; homofobije itd.

**DUŠEVNO ZDRAVJE ŽENSK
JE TESNO POVEZANO Z
ŽENSKIMI IZKUŠNjami
PRIKRAJŠANOSTI V
NEENAKEM SVETU**

DIAGNOZE SO OSPOLNJENE

**MEDIKALIZACIJA IN
PREVELIKA MEDIKALIZACIJA
NAMESTO DOSTOPNIH
PODPOR**

Ženske so v zgodovini in še danes dobivale in še dobivajo dvojna sporočila, pogosto ambivalenta družbena sporočila (šibka in močna; uspešna v službi in mati; samostojna in podredljiva ipd.)

- mit o ženski šibkosti
- mit o naravni materinski ljubezni

Ta so bila za moške jasnejša in enoznačnejša (močan, odločen, preskrbovalec družine, neodvisen, vodja).

KORONSKA KRIZA 2020

LEARNED HELPLESNESS (MARTIN SELIGMAN)

- “Ta glas...ta glas pozna...[...] Pred njo stoji nekdanji škalski šolski upravitelj Alfonz Kumer, po novem Kriminalinspektor Alfons Kummer. [...] in Ivana se brani, prsti tipajo po steklenih nogavicah in grabijo više, Ivani se zamegli. Ko se čez hip, dva, kdove čez koliko zave, začuda še zmeraj stoji in on jo gladi po plečih, kroži okrog nje, ovija jo kot spiral, potem jo od zadaj grobo potegne za obleko, ki se ne strga, ji z dlanjo pod blagom nekako zdrsi po plečih, nato na sprednjo stran, čez rame po prsih, nazadnje še niže, po trebuhu – vsaj približno tako je bilo, Ivana se ne spominja več dobro, vse je zamegljeno, vse tako gnusno. Ivana se onesvesti. (**Veronika Simoniti**, Ivana pred morjem. 2019, 96; nagrada Kresnik 2020).

darja.zavirsek@fsd.uni-lj.si